

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
Факультет (інститут) Психології та соціології
Кафедра загальної і соціальної психології та соціології

СОЦІОЛОГІЯ КОНФЛІКТУ

СИЛАБУС

вибіркової навчальної дисципліни

Підготовки Бакалавра

спеціальності 054 Соціологія

освітньо-професійної програми

«Соціальний аналіз, консалтинг, управління»

Силабус навчальної дисципліни
для денної форми навчання

Луцьк –2020

Силабус навчальної дисципліни «Соціологія конфлікту» підготовки бакалавра, галузі знань 05 Соціально-поведінкові науки, спеціальності 054 Соціологія, за освітньою програмою «Соціальний аналіз, консалтинг, управління».

Розробник: Ємельянова Юлія Павлівна, професор кафедри загальної і соціальної психології та соціології, доктор філософських наук, доцент.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри загальної і соціальної психології та соціології

Протокол №1 від 15 вересня 2020р.

Завідувач кафедри:  Лазорко О.В.

© Ємельянова Ю.П., 2020 р.

I. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	05 Соціально-поведінкові науки	Нормативна
		Рік навчання <u>4</u>
Кількість годин/кредитів <u>180/6</u>	054 Соціологія	Семестр <u>8-ий</u>
		Лекції <u>22</u> год.
ІНДЗ: <u>немає</u>	Соціальний аналіз, консалтинг, управління бакалавр	Практичні <u>20</u> Лабораторні <u>14</u> год.
		Самостійна робота <u>112</u> год.
		Консультації <u>12</u> год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання українська		

II. Інформація про викладача

ПП Ємельянова Юлія Павлівна

Науковий ступінь доктор філософських наук

Вчене звання доцент

Посада професор кафедри загальної і соціальної психології та соціології

Контактна інформація: мобільний телефон +380506209303;

електронна адреса emelianovasev@gmail.com

Дні занять <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щоп'ятниці з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 111. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

III. Опис дисципліни

1. Анотація курсу

Слово «конфлікт» є міжнародним терміном (науковим поняттям), якій відображає різноманітні види соціальних протистоянь, що супроводжують життя суспільства, особливо під час проведення реформ, модернізаційних змін тощо. Фундаторами теорії конфлікту вважають

трьох німецьких вчених – Карла Маркса, Георга Зіммеля і Макса Вебера. Сам термін «соціальний конфлікт» вперше ввів у науковий обіг Г. Зіммель, який вважав конфлікт універсальним явищем, і стверджував, що безконфліктне суспільство недієздатне.

В сучасній соціології сформульовані вихідні тези конфліктного підходу, вони зводяться до таких положень: в усіх суспільствах і соціальних групах можна знайти нерівномірний розподіл обмежених за кількістю цінних ресурсів; нерівність закономірно призводить до конфлікту інтересів різних сил; прагнення розв'язати конфлікт відкритим зіткненням може привести до руйнування усієї системи взаємовідносин у суспільстві. Воно небезпечне і потребує втручання спеціалістів для вирішення конфлікту мирним шляхом.

2. Пререквізити

Вивчення матеріалів курсу базується на змісті навчальних курсів історії, географії – у межах шкільної програми, та навчальних курсів університету, насамперед: Загальна соціологічна теорія, Історія соціології, Етносоціологія, Історія України, Соціальні інститути, Соціологія релігії, Психологія особистості та ін.

3. Мета і завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни «Соціологія конфлікту» є сприяння у підготовці студента-бакалавра до професійної діяльності в умовах прискорення і ускладнення соціального процесу, збільшення конфліктності соціальної сфери у майже всіх країнах світу, у тому й в Україні. Для цього необхідно:

- засвоєння теоретичного матеріалу щодо закономірностей функціонування суспільства як системи, що демонструє одночасно як режими зростання, так і розв'язання внутрішньої системної напруги та взаємодії елементів системи;
- забезпечення розуміння і глибокого засвоєння специфіки, ролі та функцій соціальної сфери суспільства, усю історію функціонування якої супроводжують конфліктні ситуації і процеси
- переконання і обґрунтування наукової тези, що існування конфлікту є запорукою соціального руху і суспільного розвитку, у тому й у сучасній Україні;
- формування особистої і професійної світоглядної та методологічної культури майбутніх спеціалістів щодо оцінки конфліктності соціальної та інших сфер життя суспільства;
- спрямування отриманих знань на аналіз життя суспільства з позиції його конфліктності;
- формування сучасного наукового підходу щодо вирішення конфліктних питань у приватному і суспільному житті.

Результатом опанування змісту навчальної дисципліни «Соціологія конфлікту» студенти мають набути **знання**:

- предмету, мети і завдання Соціології конфлікту;
- основних понять, загальноприйнятих концепцій та теорій щодо пояснення присутності конфлікту у всіх сферах життя людства;
- основні етапи повстання науки дослідження конфлікту;
- основних протиріч у сучасному науковому поясненні політичних проблем і політичного процесу;
- методологічні принципи дослідження соціального конфлікту
- етно-культурні аспекти соціальної поведінки суб'єктів конфліктної ситуації (людини і групи);

уміння:

- пояснювати роль і функції конфлікту в суспільному житті, використовуючи теоретичні знання, оперуючи основними поняттями, термінами, категоріями соціології політики;
- класифікувати причини виникнення і перебігу соціального конфлікту;
- прогнозувати конфліктні соціальні процеси і феномени;
- визначати структурні елементи та динаміку соціального конфлікту;
- системно аналізувати конкретні конфліктні соціальні ситуації.

4. Результати навчання (Компетентності)

Формування компетентності студентів в галузі Соціології конфлікту.

Основним результатом навчання є знання та розуміння предметної області дисципліни «Соціологія конфлікту», ознайомлення з методологічними та методичними підставами соціологічних досліджень у контексті конфліктологічної проблематики. Під час практичних та лабораторних занять студенти зможуть отримати навички застосування соціологічних методів до дослідження потенційно небезпечних соціальних феноменів і процесів.

Курс також формує вміння та надає «технологію» порівняльного соціологічного аналізу соціальних процесів, у тому й визначення соціальних ризиків конфлікту, зокрема, у сучасному українському суспільстві. Дисципліна «Соціологія конфлікту» пояснює «механізм» функціонування елементів соціальної системи суспільства, розкриває особливості соціальної поведінки різних груп людей і окремих соціальних акторів в контексті постійної конфліктогенності соціального середовища.

Загальні компетентності:

ЗК1. Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК2. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК6. Навички міжособистісної взаємодії, зокрема співпраця з метою досягнення професійного результату.

ЗК10. Усвідомлення проблематики рівних можливостей у суспільстві, зокрема її гендерних, расових, територіально-поселенських і вікових аспектів.

ЗК11. Усвідомлення культурного розмаїття суспільств і викликів взаємодії у міжкультурному контексті.

Фахові компетентності:

ФК1. Здатність застосовувати соціологічні поняття, концепції та теорії для інтерпретації соціальних явищ і процесів;

ФК2. Здатність виявляти закономірності взаємодії індивідів, соціальних груп, спільнот та суспільства.

ФК3. Усвідомлення соціально-культурної обумовленості особистості та життєвого шляху особи, а також ролі особи в життєдіяльності соціальних організацій, спільнот і суспільств.

ФК12. Здатність виявляти соціокультурні особливості, соціальні відмінності та нерівності, причини їхнього виникнення та наслідки для суспільного життя.

ФК13. Здатність забезпечити соціальну діагностику і експертизу актуальних суспільно-політичних, економічних і культурних подій, процесів та явищ.

ФК15. Вміння використовувати новітні методи збору, обробки та аналізу соціологічної інформації у дослідженні соціальної реальності.

5. Структура навчальної дисципліни

Структура навчальної дисципліни представлена у вигляді таблиці.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практичні/ Лабораторні	Самост. роб.	Конс.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1.						
Конфлікт як соціальне явище						
Тема 1. Теоретичні джерела науки про конфлікти.	12,5	2	2/1	10	1	Т/5
Тема 2. Становлення конфліктології як науки	12,5	2	2/1	10	1	ДС/5
Тема 3. Соціологія конфлікту як галузева соціологія.	14	2	2/2	10	1	ІРС/5
Тема 4. Історія виникнення системних наукових знань щодо соціальних конфліктів.	13	2	2/1	10	1	ІНДЗ/5
Тема 5. Глобалізація як каталізатор соціальної напруженості на світовому і локальному рівнях.	13	2	2/1	10	1	РМГ/5
Разом за модулем 1	81	10	10/6	50	5	30

Змістовий модуль 2.							
Конфлікт у сучасному суспільстві: методи розв'язання та пошук компромісів							
Тема 6. Методологічні підходи щодо вивчення соціального конфлікту у контексті системного підходу.	16,5	2	1/1	10	1	РК/5	
Тема 7. Класифікація і типологізація сучасного соціального конфлікту.	21	2	1/1	10	1	РК/5	
Тема 8. Проблематика головної тези соціології конфлікту ХХІ ст.: конфлікти, катастрофи, ризики, невизначеність та хаос – це ознаки сучасного соціального простору.	18,5	2	2/2	10	1	РМГ/5	
Тема 9. Стадії, структура і динаміка соціального конфлікту. Медиация конфлікту.	15	2	2/2	10	1	РМГ/5	
Тема 10. Методи дослідження конфлікту. Діагностика і експертиза конфлікту.		2	2/1	10	1		
Тема 11. Конфлікти в умовах перехідного кризового стану українського суспільства.		2	2/1	12	2		
Разом за модулем 2	99	12	10/8	62	7	30	
Види підсумкових робіт						Бал	
Модульна контрольна робота (МКР1+МКР2)						30+30=60	
Всього годин/ Балів	180	22	10/14	112	12	100	

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв'язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

6.Завдання для самостійного опрацювання

1. Порівняльний аналіз теоретичних моделей конфлікту Р.Дарендорфа та Л.Козера (із застосуванням робіт: Л.Козер «Функції соціального конфлікту» (1956), Р. Дарендорф «Клас і класовий конфлікт в індустріальному суспільстві» (1959). Концепція політики К.Маркса і його політична теорія.
2. Загальна теорія конфлікту К. Боулдінга. Дві моделі соціального конфлікту: статична і динамічна.
3. Порівняльний аналіз теоретичних моделей конфлікту Л.Козера та Г.Зіммеля.
4. Порівняльний аналіз теоретичних моделей конфлікту М.Вебера та К.Маркса.
5. Порівняльний аналіз змісту понять: конфлікт, змагання, конкуренція, боротьба, скандал, протиборство, напруга, стрес.
6. Основні ознаки соціально-політичного конфлікту (на прикладі сучасної історії).
7. С.Гантінгтон щодо суперечок у сфері культури в ХХІ ст. в праці «Зіткнення цивілізацій і нова перебудова світового порядку» (1996).
8. Ф.Фукуяма щодо вирішення конфліктів сучасного світу у праці «Кінець історії та остання людина».
9. Основні положення концепції конфлікту Е. Гіденса. Чи пояснює ця концепція сучасні політичні конфлікти в Україні?
10. Сутнісні особливості конфлікту, якій відомий під назвою «холодна війна».
11. Р.Дарендорф про сутність соціального конфлікту.
12. Методика і практика посередництва у конфлікті.
13. Комунікація як елемент структури конфліктної ситуації.
14. Стратегії і тактики взаємодії учасників конфлікту.

ІV. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента. Вимоги викладача:

- обов'язкове відвідування навчальних занять;
- активність студента під час практичних занять;
- своєчасне виконання завдань самостійної роботи;
- виконання модульних контрольних завдань;
- відпрацювання занять, що були пропущені або не підготовлені (незадовільні оцінки) на консультаціях;

Неприпустимо:

- не з'являтися на заняття без поважних причин;
- запізнюватися на заняття;
- користуватися мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (за винятком дозволу викладача при необхідності виконання певних завдань, передбачених навчальною дисципліною);
- порушувати дисципліну;
- списувати або використовувати результати роботи іншої людини без посилання на джерела, звідки вони були взяті.

Поточний контроль проводиться на кожному практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичних заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 5 балів): 5 балів – завдання виконане в повному обсязі, відповідь вірна, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни. 3 бали – завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звіті допущені незначні помилки. 1 бал – завдання виконане частково, допущені значні помилки. 0 балів – завдання не виконане. Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, цілісність, системність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки, акуратність оформлення письмової роботи, самостійність виконання.

Модульна контрольна робота є складовою поточного контролю і здійснюється через проведення аудиторної письмової роботи під час проведення останнього практичного заняття в межах окремого залікового модуля. Кожен варіант модульної контрольної роботи складається з кількох (двох-трьох) питань. Відповіді на поставленні питання мають бути теоретичними, але з наведенням прикладів, оцінкою соціально-екологічних фактів, явищ, з демонстрацією особистої позиції що до них.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів): 30-20 балів – вільне володіння обсягом матеріалу, вільне висловлювання власні думки, повне і якісне розкриття сутності питання, презентація особистої позиції щодо проблеми, вмиле використання знання матеріалів інших курсів. 12-19 балів – вільне висловлювання власної думки, але недостатнє обґрунтування відповіді, допущені незначні помилки; 5-11 балів – не повністю з допущенням помилок розкриття всіх питань; 1-4 бали – розкриття лише одного питання; 0 балів – відповідь відсутня.

За об'єктивних причин (хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Політика щодо академічної доброчесності

Дотримання академічної доброчесності здобувачами освіти передбачає:

- самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання;
- посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей;
- дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримання принципів та положень Кодексу професійної етики соціолога Соціологічної асоціації України (САУ) <https://sociology.od.ua/kodeks-profesijnoi-etiki-sociologa/>.

- Надання достовірної інформації про результати власної (наукової, творчої) діяльності, використані методики досліджень і джерела інформації.

За порушення академічної доброчесності (плагіат, фальсифікація, списування, обман тощо) здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування з Університету.

Усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату і допускаються до захисту із коректними текстовими запозиченнями не більше 25%. Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних пристроїв). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування (наприклад, програма Kahoot).

Політика щодо дедлайнів та перескладання

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Підсумковий контроль

Форма проведення контролю – залік. Залік передбачає перевірку основних питань, що розглядалися під час лекційних занять, а також уміння поєднувати теоретичні питання з практикою сучасного соціального життя.

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ, ЩО ВІНОСЯТЬСЯ НА ЗАЛІК

1. Соціологія конфлікту як галузева соціологія.
2. Об'єкт і предмет Соціології конфлікту.
3. Історичні уяви щодо природи соціального конфлікту.
4. Функції Соціології конфлікту як спеціальної наукової дисципліни.
5. Принципи дослідження соціального конфлікту.
6. Способи управління соціальним конфліктом в умовах сучасного суспільства.
7. Актуальність науки про конфлікти.
8. Об'єкт вивчення та предметна площина Соціології конфлікту.
9. Основні поняття та класичні концепції Соціології конфлікту.
10. Інституціоналізація Соціології конфлікту в Україні.
11. Методологічні підходи щодо вивчення соціального конфлікту у контексті системного підходу.
12. Інституціонально-мережева методологія вивчення соціального конфлікту.
13. Основні елементи соціального конфлікту і принципи управління ним.
14. Методика формування і досягнення компромісу.
15. Роль Соціології конфлікту у соціалізації студентів у сучасному українському суспільстві.

- 16.Актуальність вміння регулювати відносинами індивідів, соціальних груп, колективів тощо.
- 17.Предмет, мета та завдання Соціології конфлікту.
- 18.Глобалізація як каталізатор соціальної напруженості на світовому і локальному рівнях.
- 19.Наукове та фактичне осмислення позитивної функціональної спрямованості конфліктів (стабілізація, комунікація, модернізація та ін).
- 20.Структурно-функціональна та конфліктна моделі функціонування суспільства.
- 21.Негативні функції соціального конфлікту.
- 22.Зміст основних фаз розвитку соціального конфлікту.
- 23.Послідовність та зміст необхідних етапів урегулювання конфліктів.
- 24.Теорія та практика етнополітичних конфліктів.
- 25.Форми та методи конкурентної політичної боротьби у сучасній Україні.
- 26.Управління конфліктом як наукова та суспільна проблема.
- 27.Основні ознаки соціально-політичного конфлікту (на прикладі сучасної історії).
- 28.Збройний конфлікт як особлива стадія політичного конфлікту.
- 29.Стилі поведінки сторін в конфліктній ситуації.
- 30.Співвідношення понять «соціальний конфлікт», «соціальна боротьба», «антагонізм», «революція», «еволюція».
- 31.Концепції національних та загальносоціальних конфліктів в політичній теорії Д. Донцова, М. Драгоманова, М. Міхновського.
- 32.Теорія ігор, її значення в сучасній Соціології конфлікту.
- 33.Гібридна війна» як різновид соціально-політичного конфлікту.
- 34.Етнокультурна специфіка соціальних конфліктів.
- 35.Гендерні, релігійні, етнічні, економічні чинники групової ідентичності учасників конфлікту.
- 36.Психологічні (антропологічні) чинники у соціальному конфлікті.

VI. Шкала оцінювання

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка
90 – 100	Відмінно
82 – 89	Дуже добре
75 - 81	Добре
67 -74	Задовільно
60 - 66	Достатньо
1 – 59	Незадовільно

Обов'язкова література:

1. Білецька Т.В. Парадокси та трансформації українського суспільства: конфліктологічний аспект //Мультиверсум. Філософський альманах / Гол. ред. В.В. Лях. – Вип. 5(123). – К., 2013. – 212 с. С. 59- 71.
2. Гидденс Э.Социология : Пер. с англ./ При участии К.Бердсолл. Изд. 2-е, полностью перераб. И доп. М. : 2005, С. 569-578.
3. Здравомыслов А.Г. Социология конфликта: учебное пособие. М. : Аспект Пресс, 1996.
4. Козер Л. Функции социального конфликта : пер. с англ / Л.Козер. – М. : Идея-Пресс, Дом интеллектуал. кн., 2000. – 208 с.
5. Кузнецов В.Н. Социология компромисса. М. : Книги и бизнес, 2007. 679 с.
6. Соломатина Е.Н. Социология конфликта. Учеб пособие.2-е изд. испр. и доп. М. : Юрайт, 2019. 192 с.
7. Тоффлер Э. Война и антивоина. Что такое война и как с ней бороться. Как выжить на рассвете XXI века : пер. с англ. / Э.Тоффлер, Х.Тоффлер. – М. : АСТ : Транзиткнига, 2005. – 412 с.

Додаткова:

1. Дмитренко М., Шестопад О. Причины военного конфликта на Донбасі та заходи з попередження таких конфліктів у майбутньому / Українській науковий журнал «Освіта регіону», 2016. - № 2. <http://social-science.com.ua/contents/31>.
2. Коллінз Р. Теорія конфлікту в сучасній макроісторичній соціології / Р.Коллінз // Філософська і соціол. думка. – 1993. – С. 81–98.
3. Левин К. Разрешение социальных конфликтов. СПб. : Речь, 2000. – 408 с.
4. Тоффлер Э. Война и антивоина. Что такое война и как с ней бороться. Как выжить на рассвете XXI века : пер. с англ. / Э.Тоффлер, Х.Тоффлер. – М. : АСТ : Транзиткнига, 2005. – 412 с.
5. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций : пер. с англ. / С.Хантингтон. – М. : ООО "Издательство АСТ", 2003. – 603 с.

Фахові журнали:

Україна:

«Социология: теория, методы, маркетинг»: <http://stmm.in.ua/>

«Український соціум»: <https://ukr-socium.org.ua/uk/>

«Політичний менеджмент»: <https://ipiend.gov.ua/publication-category/politychnyj-menedzhment/>

Росія:

«ПОЛИС» – <http://www.politstudies.ru/index.htm>

Інтернет-ресурси:

1.Інститут соціології НАНУ <http://www.i-soc.com.ua/institute/>

2.Фонд демократичних ініціатив імені Ілька Кучеріва <http://dif.org.ua/>

3.Київський міжнародний інститут соціології <http://www.kiis.com.ua/>

4. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України <http://www.ipiend.gov.ua/index.php>
5. Центр економічних та політичних досліджень імені О. Разумкова <http://razumkov.org.ua/>
6. Фондація відкрите суспільство <https://osf.org.ua/>.
7. Журнал соціології і соціальної антропології [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.jourssa.ru/>.